

MINISTERSTWO SPRAW WOJSKOWYCH
(SZTAB GENERALNY)

845055
Warszawa, dn. 21. stycznia 1922 r.

Oddział II.
№ 1361 /II. Inf/II/d/3

DO
GENERALNEJ ADJUTANTURY NACZELNEGO WODZA

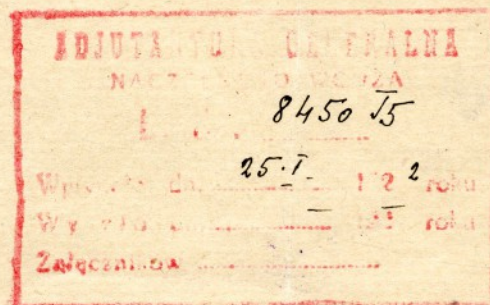
W W a r s z a w i e .

W załączeniu przesyłam do wiadomości wyciąg z raportu Attache Wojsk. P. P. w Belgradzie z 24. XII. 1921. Nr. 803/tajn.

1 załącznik:

Szef Oddz. II. Szt. Gen:

Ppłk. p. d. Szt. Gen.

PILSUDSKI
INSTITUTE
ARCHIVES
New York

KRYZYS MINISTERJALNY

Sprawa rekonstrukcji gabinetu, o której meldowałem już w poprzednim raporcie doprowadziła do kryzysu gabinetu, który trwa już przeszło 3 tygodnie i dotychczas nie został definitywnie załatwiony. Kryzys wywołany został przez radykałów, którzy postanowili skorzystać ze wzmocnienia swych wpływów przez wstąpienie kilku posłów musilimanskich do ich klubu, by odebrać tekę Ministerstwa Spraw Wewnętrznych z rąk demokratów. Podyktowanym było to żądanie zarówno chęć uzyskania wpływów na przygotowywanie do wyborów, jak wzmocnienie wewnątrz klubu radykalnego wpływów Protića, dążącego do kompromisu z chorwatami.

Pasić rozpoczął pertraktacje z pomniejszych partjami jak chłopską partją, klerykałami i t.d. czyniąc próbę zgrupowania drobnych stronnictw koło siebie by następnie tem silniejszą zająć pozycję wobec demokratów. Jednakże prowadzone pertraktacje nie dały rezultatu, gdyż partje te nie chciały zgodzić się na żadne ustępstwa bądź też postawiły wyraźnie żądanie zmiany konstytucji jako warunek współpracy w rządzie.

Wobec rozbitcia się tych pertraktacji, Pasić rozpoczął konferencje z demokratami ponawiając jednak żądanie oddania Ministerjum Spraw Wewnętrznych. Po zmużnych pertraktacjach ustalono porządek pracy Rządu i Skupszczyzny i utrzymano poprzedni podział tek z tem, że ministrowie złożą swe teki do dyspozycji klubów, a te wyznaczą takich kandydatów, którzy będą mogli współpracować w rządzie, przy dotychczasowym bowiem zespole było to wykluczone.

Po ustaleniu zasad rekonstrukcji Pasić podał się do dymisji dnia 3. XII. i kryzys oficjalnie został otwarty. Sprawa zdawała się być definitywnie załatwioną; tymczasowo Kluby nie przyjęły kompromisu przyjętego przez prezesa klubów Standjevića i Davidovića i powróciły na swe

nieprzejednane stanowisko. Demokraci desygnumując ministrów zaproponowali powierzenie teki Ministra Spraw Wewnętrznych Pribićevićovi, którego się ostatecznie rozbił gabinet po przedni, a radykali nie zaakceptowali ugodowego stanowiska Pasića i ponowili stanowcze żądanie otrzymania Ministerjum Spraw Wewnętrznych.

Pasić wobec nieprzejednanego stanowiska swego klubu i blizkiego zjazdu partji był zmuszony uznać Misję swoją za nieudaną i zrzec się mandatu.

Król po odbyciu narady z dr. Ribarem Prezesem Skupszczyzny poruczył tworzenie gabinetu Davidovićovi jako przewodcy Klubu Demokratycznego, który rozpoczął pertraktacje z Pasićem. Pasić by zachować sobie wolną rękę zajął wyczekiwające stanowisko, nie chcąc się angażować przed koncem zjazdu radykałów i przez dłuższy czas dawał wymijające odpowiedzi.

Zjazd partji radykałów odbył się w Belgradzie od 11. do 14go Grudnia. Dziennikarze nie byli dopuszczeni na zjazd, wobec czego nosił on charakter tajny i tylko nie wiele wiadomości przedostało się na zewnątrz. Jedno można stanowczo stwierdzić, że Pasić pozyskał votum zaufania dla swej dotychczasowej polityki.

Protić nie przybył na zjazd, nie zjawił się do końca, ale wpływy jego dały się odczuć i wywołały silne tarcia. Dotychczasowa działalność Klubu została bardzo silnie skrytykowaną, ale prestige Pasića okazał się w dalszym ciągu wielkim.

Ostatecznie postanowiono utrzymać blok z demokratami i pozostawić Pasićovi w sprawie porozumienia z nimi wolną rękę.

W ten sposób na zjeździe partji radykalnej pozyskał większość kierunek Pasića, dążący do utrzymania dotychczasowej koalicji i co za tem idzie konstytucji. Było to tem bardziej wskazane, że Chorwaci wykazali zupełny brak

ustępliwości szczególnie po odniesionym zwycięstwie w Zagrzebiu, gdzie przy wyborach komunalnych na 50 mandatów 36 dostało się do rąk bloku chorwackiego.

Gdy więc z jednej strony radykali byli zmuszeni do ustępstw, demokraci przekonali się też, że nie są w stanie utworzyć gabinetu z grupami lewymi do socjalistów włącznie. Wynik wyborów w Zagrzebiu i niebezpieczeństwo ruchu chorwackiego zmuszało i demokratów do szybszego tworzenia rządu.

W tych warunkach pomiędzy obu rządzącymi partjami doszło do porozumienia przy czym podział tek ministerjalnych pozostał poprzedni, radykali zachowali między innymi Prezydenturę/Pasić/ a demokraci tę ministerstwa spraw wewnętrznych usuwając jednak Svetozara Pribićevića z tego stanowiska. Natomiast obydwie partje uzyskały wzajemną kontrolę w najważniejszych działościach życia wewnętrznego a mianowicie radykali podsekretariat Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, a demokraci Ministerstwa Reformy Agrarnej.

Pertraktacje z grupą Pucela nie przedstawiały żadnych trudności, ale musilmanie wystąpili z nowymi żądania mi przeciągając kryzys. Korzystają oni z trudności przy formowaniu gabinetu, aby uzyskać nowe koncesje. Odrzuciwszy początkowe zdanie oddania im podsekretariatów Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Reformy Agrarnej, wysuwając teraz dez yderaty rzeczowe jako to kompletną autonomję religijno-szkolną, wprowadzenie sądów szejackich w południowej Serbji ^{Хипотетично} zaległego "haka"/czynszu/ za dzierżawione grunty przez chłopów grunta begów w Bosni. Wymaganie to wywołało sprzeciw obydwu partji i radykali chętnie by usunęli musilmanów od rządu, ale demokraci pamiętając lojalizm musilmanów nie chcą przerwać rokowań.

W ostatniej chwili demokraci wysunęli żądanie usunięcia Generała Zećevića ze stanowiska Ministra Wojny. Ponieważ radykali a w szczególności Pasić żądają utrzymania takowego sprawa ta nabiera poważnego znaczenia i grozi

zerwaniem z trudem ustalonego porozumienia.

WYBORY KOMUNALNE W ZAGRZEBIU

Wybory w Zagrzebiu odbyte dnia 13 grudnia b.r. stwierdziły znaczny rozwój ruchu opozycyjnego w stosunku do teraźniejszego rządu.

Wyniki wyborów cyfrowo przedstawiają się następująco:

1) Blok chorwacki	36
2) Demokraci	6
3) Grupa Swobodna Tribuna ...	3
4) Komuniści	3
5) Sjonisci	3
6) Klerykali	1
7) Socjaliści	1.
8) Radykali	0
Razem	50

Blok więc chorwacki obejmujący grupę Radića, Zjednoczenie Chorwackie i Stronictwo Prawa uzyskał bardzo znaczną siłę i wykazał wzrost swych wpływów w stosunku do poprzedniej rady miejskiej, gdzie blok posiadał zaledwie 30 przedstawicieli.

Wybory te zostały proklamowane przez chorwatów jako wielkie zwycięstwo polityczne i ostatnie ostrzeżenie w stosunku do Serbów, za którym może nastąpić akcja czynna, która zmusi rząd teraźniejszy do ustępstw..

Ponieważ partja Radića, która posiada największe znaczenie w bloku, jest partją przedewszystkim stanowo chłopska o charakterze radykalnym, zwycięstwo to przyniosło charakter symptomatyczny będąc przedewszystkiem manifestacją przeciwko centralizmowi serbskiemu.

DO

RAPORTU O SPRAWACH WEWNĘTRZNYCH DOPEŁNIENIE

*Gabriel Pasić
M. Stojanović
Jovanović
Zyher znanici
osoby*

Wczoraj wobec groźby Pasića że ustąpi i zwróci mandat królowi o ile demokraci nie przystaną na Generała Zećevića wywarł swój skutek i demokraci ustąpili.

Na ostatecznej konferencji klubów rządowych, wobec tego, że musilmanie żądali dla siebie podsekretarjatów Min. Spraw Wewnętrznych i Reformy Agrarnej by nie przedłużać kryzysu postanowiono w ogóle nie tworzyć podsekretarjatów.

Musilmanie natomiast otrzymali 17 milionów dynarów na zapłacenie "haka" w Bośni i 300 000 dynarów na potrzeby religijne.

SKŁAD GABINETU NASTĘPUJĄCY:

Prezes i Minister Spraw Zagranicznych	PASIĆ /radykał/
Minister Oświaty	PREBIĆEVIĆ /demokrata/
" Unifikacji Ustaw	Marko TRIFKOVIĆ /radykał/
" Spraw Wewnętrznych	Dr.W. MARINKOVIĆ /demokrata /
" Komunikacji	Andra STANIĆ /radykał/
" Finansów	Dr.K.KUMANUDI /demokrata/
" Sprawiedliwości	Dr.Lazar MARKOVIĆ /radykał /
" Wiary	Iwan KRSTEL /demokrata /
" Poczty	Dr.Ž MILADINOVIĆ /radykał/
" Socjalnej Polityki	Dr.Gregor ŽERJAV /demokrata /
" Handlu	Dr.M. SPACHO /musilman/
" Zdrowia	Dr.KARAMECHMEDOVIĆ /musilman /
" Reformy Agrarnej	K.MILETIĆ /radykał/
" Lasów	Z.RAJFLOVIĆ /demokrata/
" Robót Publicznych	W.VUKEĆEVIĆ /demokrata/
" Rolnictwa	J.PUCEL /sloveniec partja chłopska/
" Wojny	Gen.M. ZEĆEVIĆ .

Wobec przymuszonej zgody demokratów na Zećevicia
trudno przypuszczać, aby gabinet się długo utrzymał i moż-
liwym jest, że przy pierwszym wystąpieniu w Skupstozynie
Minister Wojny otrzyma votum nieufności.

Michalski.

POLITAKA

Z E W N E T R Z N A

S.H.S. a WŁOCHY

Rozstrzygnięcie sprawy Albanskiej, wskutek, którego Serbowie czują się bardzo pokrzywdzeni wywołało nowe zaostrzenie stosunków pomiędzy S.H.S. i Włochami, podsycone wzajemnymi atakami prasy włoskiej i tutejszej, która w sposób wysoce nieprzyzwoity i gwałtowny atakuje Włochy.

Walka prowadzona od dłuższego czasu na terenie międzynarodowym spotęgowana została przez nowe wysunięcie w ostatnich czasach sprawy Czarnogóry, przyozem Włochy kwestjonując inkorporację Czarnogóry do Serbji, starając się uczynić z tego kwestję aktualną i postawić ją na porządku dziennym Ligi Narodów. Akcja ta rozpoczęta przez koła polityczne Włoskie ostatnio uzyskała ^{podobno} sankcje rządową przez deklarację Della Toretta, który mówiąc w Komisji Spraw Zagranicznych o sprawie Albanskiej ^{miał jakoby} zaznaczył, że rząd włoski będzie w dalszym ciągu popierał uprawnione żądania większości narodu czarnogórskiego.

Podobne postawienie sprawy przez Włochy wywołało gwałtowne oburzenie w Jugosławji, która uważa sprawę Czarnogóry za definitywnie zakończoną przed 3 laty i za sprawę czysto wewnętrzną. W tej sprawie deputowany Piletic złożył interpelację w Skupszczyźnie.

Sprawa ewakuacji 3 zony w Dalmacji nie posunęła się naprzód i jak się zdaje Włosi wyczekują rozpoczęcia Bertraktacji w sprawach handlowych i wzajemnej gwarancji praw i koncesji dla mniejszości narodowych aby trzymając jako zastaw 3 zonę wywierać w pożądanym dla siebie kierunku presję na rząd S.H.S..

Włosi, zresztą jak i inne państwa skarżą się bardzo na brak tolerancji ze strony Serbów, którzy maltretują ludność włoską w Dalmacji, zamykają szkoły i t.p.

Włosi podkreślają, że u nich znajduje się kilkaset szkół serbskich.

KWESTJA ALBANSKA

Dopekniając raport mój melduję, że Komisja Kontrolująca Ligi Narodów przybyła do Albanji i rozpoczęła swoje prace. Komisja stwierdziła uspokojenie u Miridytów i ustąpienie wojsk S.H.S. na linję rozejmową. Według komunikatu komisji wojska odstąpiły w porządku.

Marco Gjoni ogłosił telegram w którym zaprzecza jako by Mirydyci pogodzili się z istniejącym stanem rzeczy i twierdzi, że teraźniejsza sytuacja jest nie do przyjęcia i żąda rozpatrzenia sprawy Miridytów przez Wielkie Mocarstwa i Ligę Narodów.

RJEKA

Szef rządu Rjeki zawarł układ finansowy z Włochami, mocą którego

- 1) Rząd Rjeki otrzymał prawo ogłoszenia pożyczki zagwarantowanej przez rząd włoski i dochody miasta Rjeki.
- 2) Bank włoski otrzyma pozwolenie umieszczenia obligacji na 200 milionów lir we Włoszech.
- 3) Rząd Rjeki przedstawi rachunek ścisły wszystkich wydatków rządu Włoskiego na zaopatrzenie Rjeki podczas okresu D'Annunzia.
- 4) Rząd Włoski nie będzie żądał opłacenia pieniędzy mi tych wydatków.

Podobno przy tej sposobności Zanella poczynił rządowi włoskiemu znaczne koncesje ekonomiczne.

S.H.S. a AUSTRJA

Zjazd w Lany wywołał bardzo duże wrażenie; uważane jest to za dalszy ciąg konsolidacji Europy Centralnej, Co

dla Serbji tem większe posiada znaczenie, że akcja Włoska w Austrii ~~ixixaxkaskakawaxi~~ i na Węgrzech stała się dla nich niepokojącą. Przez zbliżenie Austrii z Czechosłowacją i oczekiwaną ~~z~~ zbliżenie z Małą Ententą i Polską, została ona pociągnięta do bloku Europy Centralnej i stworzono postawę dla zapobieżenia uzyskaniu ^{tam} wpływów przez Włochy i oddzielenia ich od Węgier, gdzie Włosi rozpoczęli energiczną akcję pragnąc wykorzystać Madziarów przeciw państwu S.H.S..

Beneš miał jako by przyjąć na siebie pośrednictwo przy wszczęciu rokowań Austrii z Belgradem i Bukaresztem.

S.H.S. a BULGARJA

Bułgarja od dłuższego czasu czyni wysiłki w kierunku zbliżenia z Jugosławją. Poseł tut. Teodorow rozpoczął bardzo energiczną akcję, która jednak rozbija się o upor tutejszych czynników, które nie chcą słuchać o żadnym zbliżeniu dopóki Bułgarja nie wykaże swej dobrej woli i dopełnia warunków narzuconych jej przez traktat pokojowy.

W tym też sensie wypowiedział się na zjeździe radykałów Pasić.

Oporne stanowisko Jugosławji wywołane jest tem, że nie chce ona zrzec się żadnych przywilejów przyznanych jej traktatem, co byłoby nieodzownie związane ze zbliżeniem.

Mowę Pasića przyjął Teodorow jako poważny cios dla swej polityki.

S.H.S. a NIEMCY

Długo odwlekany traktat handlowy S.H.S. z Niemcami został nareszcie podpisany. Otwiera to ogromne perspektywy dla przemysłu niemieckiego, gdyż Serbja zniszczona przez wojnę musi czynić ogromne inwestycje by doprowadzić kraj

do jakiego takiego stanu ekonomicznego. Niemcy którzy dzisiaj dzięki niskiej walucie są bez konkurencji, napewno wykorzystają rynek tutejszy, który przed wojną był pod przemożnym wpływem handlu niemieckiego.

Dotychczas posiadam tylko ogólne podstawy traktatu, które są następujące:

Obydwa państwa gwarantują sobie uchylenie wszelkich ograniczeń przywozowych, wywozowych i tranzytowych poza wypadkami przewidzianymi w traktacie i wzajemnie w całym szeregu istotnych spraw, prawo największego uprzywilejowania. W razie koniecznej potrzeby wobec ciężkiej sytuacji teraźniejszej obydwa państwa zachowują prawo wprowadzania czasowych ograniczeń. Sprawa tranzytu jest specjalnie omówiona. Obydwa państwa gwarantują równe prawa swym obywatelom, jak również towarzystwom akcyjnym i osobom prawnym. Obydwa państwa zobowiązują się zawrzeć specjalną umowę o komunikacji telegraficznej i pocztowej, o wzajemnym ubezpieczeniu towarów i t.p..

Na wypadek niezgodnego komentowania umowy jest przewidziany sąd polubowny.

Do tego dodanemi są : 1) umowa kolejowa opierająca się na międzynarodowej konwencji o kolejowym ruchu towarowym z dnia 14/X.1890 r. 2) umowa o nawigacji oparta na zasadzie największego uprzywilejowania.

Melduję, że tutejszy Charge d'Affaires niemiecki uzyskał agrément jako Minister pełnomocny i Poseł Nadzwyczajny.